

Głos w dyskusji o polskiej humanistyce

RYSZARD WÓJCICKI

Powalczyn, 10 października 2013

Prof. dr hab. Andrzej Białas
Prezes Polskiej Akademii Umiejętności

Szanowny Panie Profesorze,

Przepraszam, że z dość sporym opóźnieniem odpowiadam na list Pana Profesora z 29 lipca o nadsyłanie projektów, które – jak się domyślam – mogłyby być realizowane pod auspicjami PAU. Chciałem przemyśleć wszystkie aspekty propozycji, którą niżej przedstawiam, a również przedyskutować je z wybranymi osobami.

Nieco historii. Na przełomie roku 1999 oraz 2000 zainicjowałem publikację serii *Filozofia Polska XX wieku – FP XX w.*, pod patronatem PAU. W skład Komitetu Redakcyjnego wchodził: Stefan Amsterdamski, Stanisław Borzym, Leszek Kołakowski, Artur Koterski, Leszek Nowak, Ryszard Nycz, Jerzy Pogonowski, Marian Przełęcki, Władysław Stróżewski, Jerzy Szacki, Andrzej Walicki, Bogusław Wolniewicz, Ryszard Wójcicki (przewodniczący).

Nota *Seria, jej cele i jej czytelnicy*, zamieszczana na początku każdego tomu serii, informowała m.in.:

Każdy z tomików tej serii poświęcony jest określonej problematyce w ujęciu, jakie znalazła u omawianego myśliciela. Czytelnik, który zapozna się z treścią wybranego przez siebie tomu, zapozna się zatem z tematycznie spójnym fragmentem filozofii któregoś z polskich filozofów XX wieku. [...] problemy omawiane w serii omawiane będą zawsze w obszernym i wyraźnym nawiązaniu do współczesnych poszukiwań i sporów. Stanowiąc przegląd filozofii polskiej XX wieku, seria wprowadzać będzie w problemy współczesnej myśli filozoficznej.

[...] Seria obejmie nie tylko tak znakomite kierunki jak szkoła lwowsko-warszawska czy fenomenologia Ingardena [...], lecz również myślicieli którzy, jak Ludwik Fleck czy Ignacy Witkiewicz, nie byli filozofami w sensie wąsko akademickim, a jednak ich przemyślenia filozoficzne godne są przypomnienia.

[...] Obok naturalnego podziału serii na tomy poświęcone określonym filozofom, np. Ajdukiewiczowi czy Elzenbergowi, w serii wydzielone zostały trzy podserie tematyczne:

- Filozofia bytu i wartości (FB),
- Filozofia wiedzy (FW),
- Filozofia społeczna (FS).

Po opublikowaniu sześciu tomów (Ryszard Wójcicki, *Ajdukiewicz. Teoria wiedzy*; Jerzy Bobryk, *Twardowski. Teoria działania*; Zofia Rosińska, *Blaustein: Koncepcja odbioru mediów*; Wojciech Sady, *Fleck: O społecznej naturze poznania*; Paweł Pieniążek, *Brzozowski. Wokół kultury – inspiracje nietzscheańskie*; Leszek Nowak, *Gombrowicz: człowiek wobec ludzi*) wydawca (Prószyński i S-ka) przerwał, kierując się względami finansowymi, dalszy druk serii.

Nie sadzę, aby wznawianie tej serii w jej dawnej postaci było celowe. Natomiast wiele przemawia za podjęciem próby stworzenia, w dużej mierze na jej wzór, anglojęzycznej serii:

POLISH PHILOSOPHICAL LIBRARY (PPL)

Niżej przedstawiam ten projekt w zarysie.

A. CELE:

A1. Promocja filozofii polskiej. Polska filozofia okresu międzywojennego była fenomenem w skali światowej. Było to w dużej mierze, choć oczywiście nie tylko, zasługą szkoły lwowsko-warszawskiej. Mimo iż wielu filozofów polskich tego okresu publikowało swe prace w językach międzynarodowych, zwłaszcza niemieckim, i mimo udostępnienia wielu tych prac już w okresie powojennym w języku angielskim (w nie zawsze najlepszych przekładach), znajomość filozofii polskiej za granicami naszego kraju jest bardzo ograniczona i bodaj malejąca. Co gorsza, obawiam się, że pozostaje ona w sporej mierze nieznaną polskim autorom podejmującym problematykę, która mogłaby stanowić okazję nawiązywania do tego dorobku. Znaczący jest również powojenny dorobek filozofii polskiej. Kilka doskonale znanych nazwisk to nazwiska cieszące się ogromnym uznaniem w skali światowej. ►

► **A2. Wzorce.** Seria winna przyczynić się do upowszechnienia w polskim (bardzo obszernym!) środowisku filozoficznym oraz znacznie obszerniejszym środowisku pracowników naukowych, którzy nie stronią od podejmowania kwestii filozoficznych, wzorców zdyscyplinowanej i głębokiej refleksji filozoficznej. Niestety zbyt wiele publikacji filozoficznych ukazujących się w czasopiśmie i wydawnictwach krajowych ma charakter przyzwykły.

A3. Stworzenie kanonu współczesnej polskiej myśli filozoficznej. Publikacje historyczne, w tym tak znakomitych autorów jak S. Borzym czy J. Woleński, dają jedynie wrywkowy obraz historii polskiej myśli filozoficznej. Formuła FP XX w., która przewidywała, że „czytelnik, który zapozna się z treścią wybranego przez siebie tomu, zapozna się [...] z tematycznie spójnym fragmentem filozofii któregoś z polskich filozofów XX wieku”, winna zostać w pełni zachowana w PPL.

B. FORMUŁA PPL:

B1. Otwarta formuła serii. Zdecydowanie należy utrzymać zasadę, jaka obowiązywała w FP XX w.: „Seria obejmie nie tylko tak znakomite kierunki jak szkoła lwowsko-warszawska czy fenomenologia Ingardena [...], lecz również myślicieli, którzy, jak Ludwik Fleck czy Ignacy Witkiewicz, nie byli filozofami w sensie wąsko akademickim.

B2. Problemowy charakter tomów. Nie zachowywałbym natomiast zasady, że każdy tom powinien być poświęcony dorobkowi jednego tylko autora. Przykład: jeśli seria ma odtwarzać dorobek polskiej myśli filozoficznej (Cel A3), nie wolno pominąć dokonanej przez Tarskiego analizy pojęcia prawdy. Problematyką tą jednak, i przed ukazaniem się prac Tarskiego i po ich opublikowaniu, zajmowało się stosunkowo wielu polskich autorów i tom poświęcony analizom Tarskiego powinien prezentować ich przemyślenia co najmniej w postaci „historycznego tła”.

B3. Dyskursywny charakter tomów serii. Formuła FP XX w.: artykuł główny + noty encyklopedyczne, winna być zastąpiona przez: artykuł główny + artykuły uzupełniające + komentarze + (w miarę potrzeby) materiał źródłowy. Przykładowo: krytyczne uwagi A. Nowaczyka pod adresem mojej prezentacji Ajdukiewicza teorii znaczenia, zamieszczone w wersji angielskiej tego tomu wraz z moją repliką, wzbogaciłyby prezentację. Generalną zasadą winno być szukanie możliwości zaprezentowania omawianej problematyki z różnych punktów widzenia.

B4. Dyskursywność prezentacji. Podobnie jak to miało miejsce w przypadku FP XX w., omawiane koncepcje winny być prezentowane na tle zbliżonych do nich koncepcji, niekoniecznie polskich. Przyjęcie zasady B2 otwiera istotne możliwości poszerzenia udziału autorów zagranicznych w tworzeniu serii.

B5. Materiał faktograficzny. Każdy tom winien przynosić podstawowe informacje historyczne (bio- i bibliograficzne) związane z tematyką tomu.

C. PPL JAKO PROJEKT BADAWCZY:

C1. Badania tematyczne. Realizacja postulatów B3 oraz B4 może wymagać powiązania projektu publikacji określonego tomu z opracowaniem materiałów źródłowych, zgromadzenia odpowiednich danych itp. Innymi słowy, może wymagać poprzedzenia publikacji stosowną pracą badawczą.

C2. Badania kompleksowe. Byłoby wysoce pożądane stworzenie zespołu badawczego, który prowadziłby kompleksowe badania dotyczące stosunkowo obszernej, wybranej problematyki objętej formułą serii, z myślą o opracowaniach, których publikacja przybierze postać tomu PPL.

Szczególnie celowe wydaje się powołanie takiego zespołu badawczego w dziedzinie filozofii wiedzy (ta problematyka znalazła szczególnie bogaty wyraz m.in. w publikacjach teoretyków szkoły lwowsko-warszawskiej).

C3. Strona internetowa serii. Efekty nie zawsze znajdują wyraz w tekstach tomów PPL. Wraz z utworzeniem serii winna być założona jej interaktywna strona internetowa. Stwarzałoby to możliwość upowszechniania informacji i materiałów dotyczących serii, które mogą interesować jej potencjalnych autorów i czytelników, a również możliwość wymiany propozycji i opinii.

D. WYDAWCA

Wybór wydawcy zadecyduje w znacznej mierze o osiągnięciu celów, jakim ma służyć projekt PPL. Powinna nim być doświadczona i licząca się w świecie oficyna wydawnicza. Jest mało prawdopodobne pozyskanie wydawcy, który zaryzykuje wydawanie serii na koszt własny. Seria winna zatem być w jakiejś mierze dotowana. Umowa z wydawcą winna natomiast przewidywać (prócz tantiem autorskich?) udział NCN i/lub PAU w zyskach.

E. FINANSOWANIE PROJEKTU

Powstanie Narodowego Centrum Nauki stwarza szansę zapewnienia przedsięwzięciu niezbędnych warunków finansowych. Szkic projektu, który tu przedstawiłem, umożliwiłby wstępne rozmowy przedstawicieli PAU z NCN. Jeśli wyniki takich rozmów będą zachęcające, szczegółową wersję projektu starałbym się zakreślić tak, aby mógł on stać się jednym z centralnych projektów finansowanych przez NCN. M.in. położyłbym bardzo silny nacisk na zapewnienie od samego początku możliwie szerokiej współpracy międzynarodowej (udział liczących się osób w wybranych przedsięwzięciach wydawniczych, a również spotkaniach, warsztatach i wykładach poświęconych filozofii polskiej). Również skład komitetu redakcyjnego nie powinien być ograniczony do przedstawicieli polskich instytucji akademickich.

Byłoby rzeczą idealną, gdyby projekt taki był od początku przygotowywany na zamówienie NCN. Dałoby to możliwość sfinansowania spotkań z osobami, które chciałbym zaprosić do współpracy przy jego przygotowaniu (i zapewne później przy jego realizacji). Pożądane byłoby opłacenie pewnych opracowań (pewne z nich mogłyby być później wykorzystywane w trakcie bieżącej realizacji projektu).

Jeżeli projekt zyska ostateczną aprobatę, jestem gotów do podjęcia się zadania kierowania jego realizacją przez okres kilku lat¹.

We wszystkich kwestiach dotyczących powyższej propozycji pozostaję do pełnej dyspozycji Pana Profesora.

Z wyrazami głębokiego szacunku,

RYSZARD WÓJCICKI

Instytut Filozofii i Socjologii PAN

¹ Przez ponad 30 lat pełniłem funkcję redaktora naczelnego Studia Logica. Pismo założył K. Ajdukiewicz i jego pierwsze tomy wydawało Ossolineum. Dzięki (w wyniku podjętej przeze mnie inicjatywy) przekształceniu go w pismo anglojęzyczne, powołaniu międzynarodowego komitetu redakcyjnego i zjednaniu, najpierw jako współwydawcy, a następnie jedyne go wydawcy renomowanej oficyny holenderskiej (Reidel, przejęty później przez Kluwer Academic Publishers) pismo zyskało rangę jednego z czołowych w skali międzynarodowej pism poświęconych logice. Jego obecnym wydawcą jest Springer. Od 1989 r. pismo ukazuje się wyłącznie na koszt wydawcy, pozostając pismem Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Pełniłem też funkcję (rezygnując z niej kilka miesięcy temu) redaktora naczelnego serii książkowej Trends in Logic, powiązanej ze Studia Logica.